

Samenwerking Energie Coöperaties Midden-Holland

Intentieverklaring en advies EC-MH RES MH 1.0

19 maart 2021

Opsteller: J.J. Bouwens (EC-MH)

Adviesverzoek

De Stuurgroep RES MH heeft op 15 maart 2021 de maatschappelijke organisaties de mogelijkheid geboden om zich middels een appreciatie/intentieverklaring uit te spreken over de RES MH 1.0. Deze verklaring zal onderdeel uitmaken van en samen met de RES MH 1.0 worden aangeboden aan de vijf gemeenteraden in Midden-Holland ten behoeve van het besluitvorming RES MH 1.0 uiterlijk 1 juli 2021. Als samenwerkende energie coöperaties in Midden-Holland¹ maken we graag gebruik van deze gelegenheid. Vanuit coöperatief perspectief van laten we ons licht schijnen op het proces van de RES Midden Holland en het resultaat zoals dat is in de RES 1.0 vorm heeft gekregen. We geven daar enkele ongevraagde adviezen bij.

Coöperaties

Wat is een energie coöperatie? Een coöperatie is geen gewoon bedrijf. Het is een vereniging mét een bedrijf. De activiteiten van dat bedrijf voorzien in 'bepaalde stoffelijke behoeften' van de leden. In het geval van een energiecoöperatie gaat het bijvoorbeeld om de opwekking van duurzame energie. In algemene zin gaat het om bedrijfsmatige activiteiten die de leden niet, niet renderend genoeg of niet goedkoop genoeg zelf kunnen uitvoeren. Door deze activiteiten bij de coöperatie te leggen worden schaalvoordelen gerealiseerd, genieten de leden economisch voordeel of worden ontzorgd in hun eigen activiteiten en ze besparen daarmee kosten. Anders dan bij andere ondernemingsvormen gaat het bij een coöperatie nooit om het genereren van zo veel mogelijk winst. Het coöperatieve bedrijf moet economische continuïteit hebben, en dus winstgevend zijn. Winst maken is daarmee voor coöperaties een middel, geen doel waarmee het zich onderscheidt van commerciële ondernemingen.

De coöperatie is vanwege haar karakter het middel bij uitstek om het lokaal eigendom vorm te geven zoals dat in het Klimaatakkoord (2019) is opgenomen. Via het lidmaatschap van de coöperatie kunnen inwoners deel uitmaken van de coöperatieve onderneming, daar invloed op uitoefenen én er het profijt van ontvangen onder andere in de vorm van financieel voordeel. De coöperaties staan dicht bij de inwoners, hebben korte lijntjes met het lokaal bestuur en kunnen daarmee een belangrijke factor vormen voor de realisatie van de RES-doelen en voor het draagvlak voor de energietransitie als geheel. Inmiddels kent Nederland 623 coöperaties die gezamenlijk 814 collectieve zonprojecten met een vermogen van 166,4 MW hebben gerealiseerd.²

Coöperaties zijn in veel gevallen kleine ondernemingen. Dit roept de vraag op of zij bij grootschalige ontwikkelingen wel een rol kunnen vervullen in het verwerven van lokaal eigendom. Zijn zij wel in staat tot (risicovol) investeren? Het antwoord is: Ja. Een coöperatie kan gebruik maken van landelijke of provinciale (revolverende) ontwikkelfondsen danwel de samenwerking aangaan met commerciële ontwikkelaars. Van belang is wel dat de gemeente een lokaal beleidskader vaststelt teneinde deze samenwerking vorm en inhoud te geven. Zonder dat beleidskader bestaat het risico dat lokaal eigendom niet of marginaal tot stand komt. Daarnaast is het mogelijk dat gemeenten garant staan voor de investeringen van hun coöperaties. Hierdoor kunnen coöperaties tegen zeer lage rentes investeringskapitaal lenen bij de BNG. Hierdoor is een aanzienlijke versnelling van duurzame opwekprojecten mogelijk³.

¹ Overzicht deelnemende energie coöperaties Midden-Holland in bijlage 1.

² <https://www.hieropgewekt.nl/lokale-energie-monitor>

³ EC-BR in samenwerking met gemeente Bodegraven-Reeuwijk

Advies:

1. Neem in de vast te stellen RES MH 1.0 een duidelijke paragraaf lokaal eigendom op met voorwaarden en eisen voor initiatiefnemers voor duurzame opwek met betrekking tot het streven naar minstens 50% lokaal eigendom

Kennis en draagvlak

De RES-opgave voor Midden-Holland is groot en de tijd tot 2030 is kort. Ondanks kansentafels en enquêtes onder inwoners van Midden-Holland is de kennis van de RES en de energietransitie (buiten de kring van direct betrokkenen waaronder de eigen coöperatieve kring) als geheel matig tot laag te noemen. De recente communicatie en participatie activiteiten heeft die kleine kring wel wat groter gemaakt maar betreft nog steeds een klein percentage (naar schatting 1%) en dan vaak *de usual suspects* van het totaal aantal inwoners van Midden-Holland. Nut en noodzaak zijn voor veel inwoners nog altijd een punt van discussie. Naarmate de opgave concreter invulling krijgt worden reacties dan ook scherper. Enerzijds: “Waarom blijft het zo vaag en waarom gebeurt er zo weinig?” Anderzijds: “In onze gemeente geen windmolens.” Deze polarisatie heeft direct consequenties voor de politici en bestuurders. We merken als coöperaties dat met een schuin oog gekeken wordt naar de buurgemeenten: “als zij geen wind willen, dan wij ook niet” en: “wat krijgen we als compensatie ervoor terug?” De regionale samenwerking die bij aanvang van het proces zo centraal stond lijkt aan erosie onderhevig nu de datum van 1 juli 2021 dichterbij komt. Ook opmerkingen in de landelijke politiek over kerncentrales in Groningen, het provinciaal standpunt over het Groene Hart (geen wind en grootschalige zon) helpt de energietransitie niet. De leden van coöperaties zijn vaak koplopers en zeer betrokken op de energietransitie en zij maken zich zorgen over deze tendens. De noodzaak tot het (mondiaal) terugdringen van de CO2 uitstoot teneinde het klimaat te beschermen lijkt op de achtergrond te raken en vervangen te worden door een *not in my backyard* discussie. Het rijke Westen zal zich lang een kostbaar klimaatadaptatie beleid kunnen veroorloven maar uiteindelijk is dit naar onze mening geen oplossing voor de opwarming van de aarde. Wij vragen ons af of de energietransitie wel op regionaal niveau wel ingevuld kan worden. Ligt centrale sturing door het Rijk voor dit ingewikkelde onderwerp niet meer voor de hand?

Adviezen:

2. Investeer meer en structureel in participatie en communicatie over nut en noodzaak van de energietransitie. Ga door met kansentafels, online bijeenkomsten voor burgers en raads- en statenleden, leden Verenigde Vergadering en enquêtes met name gericht op *not so usual suspects*.
3. Investeer in regionale samenwerking zodat de opgave en vermijd een *zero sum game* waarbij de winst van de ene gemeente het verlies van de ander wordt.
4. Onderzoek de mogelijkheden van meer centrale sturing door het Rijk

Testbeelden RES MH 1.0 en rol Coöperaties Midden Holland.

De aanpak van de ruimtelijke opgave via scenario's (RES MH 0.5) en nu via testbeelden, is naar onze mening een doordachte en zorgvuldige aanpak. Hierna geven we bij elk testbeeld een visie vanuit de coöperatieve insteek waarbij we op voorhand aangeven dat in elk testbeeld de lokale energie coöperatie een rol kan spelen. We verwijzen hier gemakshalve naar de Kanseninventarisatie die we

september 2020 aan de Stuurgroep RES MH hebben aangeboden.⁴ Deze Kanseninventarisatie wordt in 2021 geactualiseerd en aangeboden aan de Stuurgroep RES MH.

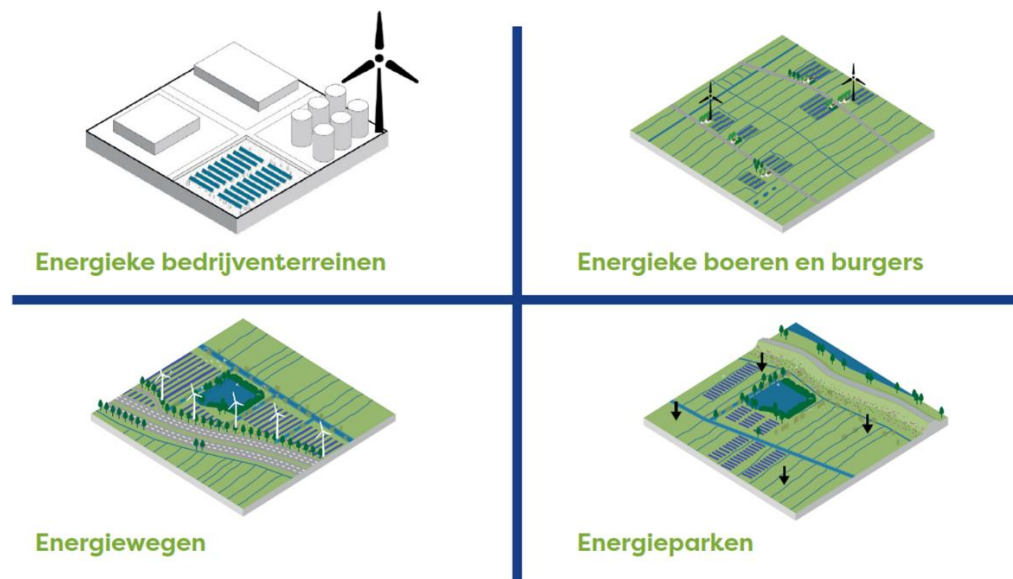

Fig.: Testbeelden RES MH 1.0

Energiewegen

De opstelling van grootschalige opwek langs bestaande lijnen in het landschap is een voor de hand liggende mogelijkheid. Wij willen nog benadrukken dat we nog steeds in de startblokken staan om het windproject langs de A12, A20 en N11 op te starten. Er zijn zoekgebieden gedefinieerd in de RES 1.0 waarin onze projecten goed passen. In Bodegraven-Reeuwijk kunnen we samen met onze partners Coöperatie de Windvogel, Eneco Wind en Greentrust de voorbereiding in de gemeente oppakken. In Waddinxveen voeren we gesprekken met de gemeente en met het bestuur van de Polder Bloemendaal om te bespreken hoe een aantal windmolens in het gebied vlak langs de A12 zouden kunnen passen. Bij de N11 zijn we in gesprek met grondeigenaren, bedrijven en met initiatiefnemers in het RES-gebied Holland Rijnland. Langs de A20 heeft het burgerinitiatief Gouda voor de wind in 2020 een voorstel gedaan over de mogelijkheden van wind langs de A20.⁵ De doorlooptijd van windprojecten is 6 tot 9 jaar afhankelijk van lokaal draagvlak en doorlooptijd MER-procedures. Teneinde de klimaatdoelen voor 2030 te halen zou in principe een onherroepelijke vergunning omstreeks 2025/2027 moeten zijn afgegeven.

Advies Energiewegen:

5. Geef in de RES MH 1.0 meer duidelijkheid over de exacte zoekgebieden en schuif de keuze daarover niet vooruit zodat de mijlpaal vergunning in 2026 gehaald kan worden.

⁴ Kanseninventarisatie voor duurzame, coöperatieve energieopwekking in Midden-Holland, september 2020

⁵ <https://www.goudavoordewind.nl/>

Energieke Bedrijventerreinen

Ook hier geldt dat bestaande entiteiten in het landschap benut kunnen worden voor duurzame opwek. Bijkomend voordeel is dat de netwerkinfrastructuur doorgaans voorhanden is waardoor de aansluiting op het netwerk minder kostbaar is. Vanuit de coöperaties zien we veel potentie in het benutten van daken op deze bedrijventerreinen voor PV-panelen. We schatten (met het NP RES) dat zeker 30% van het totaal beschikbare dakoppervlak benut kan worden voor duurzame opwek. Bij deze ambitie speelt wel mee dat deze daken voor het merendeel privaat bezit zijn. Het is aan de eigenaar of hij/zij besluit tot het aanbrengen van PV-panelen, al of niet in samenwerking met een lokale energie coöperatie. Het zakelijk belang van de dakeigenaar geeft vaak de doorslag. Daarbij moet worden opgemerkt dat zakelijk belang niet alleen een financieel belang hoeft te zijn, maar ook een maatschappelijk belang of een verplichting vanuit de branche of productieketen tot duurzaam produceren kan zijn. Het besluiten en realiseren van een zonnedak is voor de meeste ondernemers een extra belasting boven op de normale taken. Dat is soms een reden om af te zien van een dergelijke stap. Als coöperaties willen we in samenwerking met de lokale duurzaamheidsplatforms in Midden-Holland in 2021 een Servicepunt Zon op bedrijfsdaken opzetten. Dit Servicepunt kan ondernemers, dakeigenaren én coöperaties ondersteunen bij de realiseren van zon op bedrijfsdaken. Voor de coöperaties (ondernemingen zonder winstoogmerk) is het realiseren van een PV-installatie op een bedrijfsdak al snel rendabel te maken. De Rijkssubsidieregeling Subsidie Coöperatieve Energieopwekking (SCE), de opvolger van de Postcoderoosregeling is voor coöperaties een goede exploitatiebasis.

Advies:

6. Neem in de RES MH 1.0 de oprichting van een Servicepunt Zon op Bedrijfsdaken MH op.

Energieparken

In dit testbeeld staat de koppeling met andere landschappelijke opgaven (bodemdaling, beperking stikstofuitstoot, inkrimping veestapel, natuuropgave) centraal. Voor Midden-Holland geldt sterk dat de energietransitie niet los kan worden gezien van overige opgaven/bedreigingen zoals wateroverlast, woningtekort, snelfietsroutes, de warmtetransitie etc. De planning van nieuwe opwekcapaciteit voor duurzame energie zou daarom gebiedsgericht moeten plaatsvinden. Daarmee wordt voorkomen dat duurzame opwek sec wordt gezien als landschapsvervuiling en overlast. Door de opgave te koppelen aan overige ruimtelijke ontwikkelingen is de energietransitie niet langer uitsluitend negatief. Provincie Zuid-Holland speelt hierin een centrale rol vanwege haar bovenregionale positie als het gaat om mobiliteit en woninguitbreiding.

We zien als energie coöperaties in dit testbeeld ook mogelijkheden tot lokaal eigendom vanuit de lokale kennis van de coöperaties met de betreffende grondeigenaren. Voorwaarde is wel dat de coöperaties in een vroegtijdig stadium betrokken worden. We zien wel twee nog wenselijke uitwerkingen:

1. De koppeling met andere opgaven maakt het vraagstuk complex. Met name de financiële invalshoek vanuit de grondeigenaar en de diverse belanghebbende overheden zien we als een risico. Word je het snel met elkaar eens? Tegelijkertijd merken we als coöperaties dat agrarische ondernemers ook mogelijkheden zien in grootschalige opwek met wind en zon.
2. De netwerkinfrastructuur is in veel landelijke gebieden nog niet ingericht op grootschalige opwek. De verzwaren van het netwerk, de plaatsing van extra onderverdeelstations, de aansluiting op de opwekinstallaties vergt aanzienlijke investeringen en een flinke doorlooptijd.

Energieke boeren en burgers

De titel van dit testbeeld heeft ons verbaasd. Waar de andere testbeelden objecten (wegen, terreinen, parken) bespreekt, gaat dit testbeeld over mensen: boeren en burgers. Dat roept bij ons het beeld op

dat alleen in dit testbeeld burgers een rol zouden kunnen spelen. Wij hebben voorgesteld de benaming te wijzigen in: *Energiek landschap*.

Inhoudelijk zien we in dit testbeeld kansen voor coöperatieve duurzame opwek op agrarische daken onder het motto: voldoende panelen voor de boer, de rest van het dak voor de coöperatie. In Bodegraven-Reeuwijk is deze formule al met succes toegepast.

De mogelijkheid tot het benutten van dorps- en stadsranden voor wind en zon lijkt ons onwaarschijnlijk. Dorps- en stadsranden zijn vaak uitleglocaties voor woningbouw of bedrijvigheid. Daarnaast is ook kleinschalige wind (dorpsmolens) op korte afstand van woningen onwenselijk en zullen op weerstand van de omgeving stuiten. Daarvoor in de plaats willen we hier een alternatief bieden in de vorm van kleinschalige zon op daartoe geschikte locaties in het buitengebied. Het landelijk buitengebied biedt verschillende kansen voor kleinschalige zon (1-2 ha) die in combinatie met versterking biodiversiteit op veel lokaal draagvlak kunnen rekenen.

Adviezen:

7. Wijzig de naam Energieke Boeren en Burgers in Energiek Landschap.
8. Bevorder de samenwerking tussen lokale energie coöperaties en agrariërs zodat agrarische daken 100% benut kunnen worden.
9. Neem in de RS MH 1.0 de mogelijkheid op tot kleinschalige zon in het buitengebied.

Conclusie en vooruitblik EC-MH 2021

We hebben als maatschappelijke partner in het doorlopen proces RES Midden-Holland onze inbreng kunnen leveren. Wij spreken als gezamenlijke energie coöperaties de intentie uit om ons ook na vaststelling van de RES MH 1.0 naar vermogen in te zetten voor benodigde vervolgstappen ten aanzien van beleidsuitwerking en – implementatie en voorbereiding en realisatie van concrete energieprojecten in de regio. We zullen dat onder andere doen op de volgende thema's en producten:

- Bevorderen lokaal eigendom en lokale zeggenschap. Waar de omgeving kan meeprofiteren van de opbrengsten van wind en zon, zal het draagvlak voor de ontwikkeling van projecten het grootst zijn. Waar gewenst kunnen we lokaal of digitaal een presentatie over dit onderwerp verzorgen
- Medio 2021 produceren we een geactualiseerde Kanseninventarisatie. Welke (nieuwe) kansen zien we voor de realisatie wind en klein- en grootschalige zon in Midden-Holland?
- Medio 2021 is een kaartlaag gerealiseerde coöperatieve opwek beschikbaar in de Energietransitie viewer. Deze kaartlaag wordt gemaakt in Opdracht van HIER Opgewekt door Geodan. Met deze viewer wordt de coöperatieve bijdragen aan de energietransitie goed zichtbaar.
- Uitrol garantstelling naar het voorbeeld van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk waarmee de slagkracht van energie coöperaties en daarmee de snelheid van realisatie van met zon op dak projecten vergroot kan worden.
- Samenwerking met Energie Samen Zuid-Holland ten behoeve van projectondersteuning en toegang tot provinciaal ontwikkelfonds.

Overzicht Energie Coöperaties Midden Holland

1. Energiecoöperatie Bodegraven – Reeuwijk
2. Energiecoöperatie Gouda
3. Energiecoöperatie Groen Waddinxveen
4. Coöperatieve Vereniging Waardstroom
5. Energie Coöperatie Zon op Zuidplas
6. Energie Coöperatie Zon op de Meije
7. Energie Coöperatie Zon op Bodegraven-Reeuwijk
8. Burgerinitiatief Gouda voor de wind
9. Energie Coöperatie Goudse Panelen
10. Energie Coöperatie Kort Haarlem (Gouda)